

Hatidža FETAHAGIĆ
hatidza.arhiv@gmail.com
Selma ISIĆ
selmaisic@yahoo.com
Mr. Adnan TINJIĆ
tinjicadnan@gmail.com
JU Arhiv Tuzlanskog kantona

Pregledni naučni rad/Review scientific article
UDK/UDC: 930.25:331(497.6)616.9*Covid-19

UTJECAJ PANDEMIJE VIRUSA SARS-CoV-2 NA ORGANIZACIJU I RAD ARHIVA U BOSNI I HERCEGOVINI

Apstrakt: *U radu smo predstavili neke osobenosti rada i djelovanja arhiva u Bosni i Hercegovini u vremenu pandemije. Rad je urađen na osnovu ankete koju su autori tokom pripreme rada poslali arhivima u Bosni i Hercegovini, kao i na osnovu ličnih iskustava u radu sa arhivskom građom u vrijeme pandemije.*

Arhivima u Bosni i Hercegovini smo dostavili prethodno pripremljenu anketu koja je sadržavala pitanja o nekim osnovnim aspektima rada arhiva tokom pandemije koronavirusa. Prije svega interesovalo nas je da li su arhivi prekidali sa radom tokom 2020. godine, da li je pandemija uticala na finansiranje arhiva i u kojoj mjeri, na koji način je pandemija imala uticaja na stručni rad arhiva, utjecaj pandemije na rad sa korisnicima. Rad ima za cilj da ukaže na utjecaj pandemije korona virusa na organizaciju i rad arhivske službe Bosne i Hercegovine. Radom je obuhvaćeno i analizirano osam arhiva, koji su učestvovali u anketiranju.

Ključne riječi: *Arhiv, Bosna i Hercegovina, pandemija, naredbe i mjere, korisnici, kulturno-obrazovna djelatnost arhiva.*

THE IMPACT OF THE SARS-CoV-2 PANDEMIC ON THE ORGANIZATION AND ACTIVITIES OF ARCHIVES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: *In this paper, we present some features of the organization and activities of archives in Bosnia and Herzegovina during the pandemic. The paper was done on the basis of a survey sent by the authors to all archives in*

Bosnia and Herzegovina, as well as on the basis of personal experiences in working within an archival institution during the pandemic.

We submitted to the archives in Bosnia and Herzegovina a short, prepared survey that contained questions about some basic aspects of the activities of archives during the corona virus pandemic. First of all, we were interested in whether the archives stopped working during 2020, whether the pandemic affected the financing of archives and to what extent, in what way the pandemic had an impact on the professional operations of archives, the impact of the pandemic on working with users, etc. The paper aims to point out the impact of the coronavirus pandemic on the organization and activities of the archival service of Bosnia and Herzegovina. The paper included and analyzed results from eight archives which participated in the survey.

Key words: *Archives, Bosnia and Herzegovina, pandemic, orders and measures, users, cultural and educational activities of archives.*

Uvod

Svjesni smo činjenice da su arhivi, kao i svaki aspekt rada i djelovanja društva tokom 2020. godine, suočeni sa izazovima koje je donijela pandemija koronavirusa, koja se od februara mjeseca širila Europom, a početkom marta i Bosnom i Hercegovinom. Posebnosti i specifičnosti izazvane pandemijom imale su odraza na svaki aspekt rada i djelovanja arhiva u svijetu, pa i Bosni i Hercegovini. Diljem svijeta, arhivi su u okviru „lockdown-a“ zatvarali ili smanjivali svoje djelovanje, a mnogi i danas rade ili primaju korisnike u smanjenom kapacitetu.¹

Tokom 2021. godine autori su pripremili posebnu anketu koja je tražila odgovore na neka osnovna pitanja o radu arhivskih ustanova u Bosni i Hercegovini u vremenu pandemije. Pitanja su bila ograničena na neke osnovne parametre koji su po autorima bila osnovna za djelovanje arhiva u navedenom periodu. U anketi je učestvovalo 8 arhiva.²

¹ Arhivske ustanove su tokom 2020. i 2021. godine prilagođavale rad, posebno sa korisnicima, ovisno o trenutnoj epidemiološkoj situaciji, a u skladu sa regulativama nadležnih službi, odnosno vlasti. Primjera radi, zaključno sa 15. novembrom 2021. godine, rad sa korisnicima u čitaonicama arhiva Sjedinjenih Američkih Država odvija se u 50 % kapaciteta prije pandemije. Za više vidjeti: <https://www.archives.gov/coronavirus>. (Posljednji pristup: 15.11.2021).

² U anketi su učestvovali: Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine, Arhiv Republike Srpske (odjeljenja Banja Luka i Doboj), Kantonalni arhiv Travnik, Arhiv Unsko-sanskog kantona, Arhiv Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije, Arhiv Tuzlanskog kantona, Služba za arhiv Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Anketa je upućena arhivima u Bosni i Hercegovini s ciljem da se utvrdi stanje u pandemijskoj godini i njen uticaj na arhivske ustanove u našoj zemlji. Kolege iz arhiva pitali smo da li su prekidali rad (zatvarali arhiv), kakve su promjene u količini primljenih korisnika, da li je pandemija zaustavila projekte ustanove i koji su to projekti, te kako je pandemija uticala na finansiranje (budžet) arhiva i realizaciju kulturno-obrazovnih sadržaja.

Arhivi nisu u potpunosti zatvorili vrata

Iako su mnoge arhivske službe po proglašenju pandemije privremeno zatvorile svoja vrata i aktivnosti pokušale prenijeti u digitalni prostor³, po rezultatima ankete, od osam arhiva iz Bosne i Hercegovine, koji su učestvovali u anketi niti jedan nije prekidao svoj rad tokom pandemije, nego su svi u potpunosti prilagodili svoj rad trenutnim zdravstveno-epidemiološkim mjerama.

Važno pitanje u anketi je bilo: „Da li je arhiv imao jasne i kontinuirane upute od strane nadležnih službi?“ To je jedno od pitanja na koje su anketirani

³ Čak su i kancelarije Međunarodnog arhivskog vijeća u Parizu zatvorene u martu 2020. godine, osoblje je poslano kućama, a kontakti i rad preneseni su na internet: <https://www.ica.org/en/covid-19-ica-office-move-to-virtual>. (Posljednji pristup: 15.11.2021).

arhivi 100% potvrdno odgovorili, što ukazuje na činjenicu da su upute o postupanju u vremenu pandemije u velikoj mjeri određivale način i tok rada arhiva u navedenom periodu. Raduje saznanje da su arhivi imali tačne i kontinuirane upute od osnivača, tj. da su nadležni organi ustanovama davali potrebne direktive u ovakvoj vanrednoj situaciji.

U Federaciji Bosne i Hercegovine te upute su se razlikovale od kantona do kantona, ili u zavisnosti od nivoa vlasti sa kojeg su dolazile. Tako su neki arhivi određeni period radili sa smanjenim kapacitetima kako u ljudstvu, tako i materijalnim sredstvima. Već 11. marta 2020. godine Krizni štab Ministarstva zdravstva Federacije Bosne i Hercegovine je u okviru donesenih naredbi “naložio kantonalnim kriznim stožerima da sukladno procjeni epidemiološke situacije na području kantona, obustave održavanja kulturnih i sportskih događaja na području kantona ili dozvole održavanje kulturnih i sportskih događaja bez publike, u trajanju od 15 dana”.⁴ Samo dan kasnije u okviru nove naredbe „nalaže se kantonalnim/županijskim kriznim stožerima da obustave održavanja kulturnih i sportskih događaja, kao i treninga na području kantona/županije, u trajanju od najmanje 15 dana“, a 16. marta 2020. godine donešena je Odluka o proglašenju stanja nesreće uzrokovanom pojavom COVID 19 na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine.⁵

Na primjer, Arhiv Tuzlanskog kantona je tokom dva mjeseca pandemije, mart i april 2020. godine, radio smanjenim kapacitetom. Radno vrijeme je bilo skraćeno i u prostorijama arhiva radilo je svega 2 ili 3 radnika, dok su ostali radnici po uputama nadležnog ministarstva bili upućeni na godišnji odmor. Odlukama Kriznog štaba Ministarstva zdravstva Tuzlanskog kantona između ostalog bilo je navedeno da se „odmah otkazuje održavanje svih javnih skupova u Tuzlanskom kantonu, kao i privatnih skupova, proslava i drugih okupljanja, kako u organizaciji pravnih tako i fizičkih lica; odmah se obustavlja rad kulturnih institucija: kina, muzeja, pozorišta, umjetničkih galerija i sl. na području Tuzlanskog kantona u trajanju od najmanje 15 dana od dana donošenja ove naredbe.“⁶ Istovremeno se organima upravljanja, upravnim organizacijama, institucijama kojima je osnivač Tuzlanski kanton ili grad/općina nalaže da sagledaju mogućnost skraćivanja radnog vremena i smanje potreban broj uposlenika sa periodičnim rotiranjem, zbog redukcije međusobnih kontakata. Između ostalog poslodavcima je preporučeno da prilikom organizacije posla, u skladu sa aktuelnom epidemiološkom situacijom, iskažu razumijevanje za osobe

⁴ Tačka 2 Naredbe Kriznog štaba Federalnog ministarstva zdravstva od 11.3.2020. godine. <https://covid19.fmoh.gov.ba/novost/10/naredba-kriznog-stozera-federalnog-ministarstva-zdravstva-od-11.03.2020>.

⁵ <https://covid19.fmoh.gov.ba/uploads/files/Odluka%20Vlade%20FBiH%20o%20progla%C5A1enje%20nesrece%20od%2016.03.-9658a877766522c9d9e322bd22ce7f676aa51d6e.pdf> (Posljednji pristup: 15.11.2021).

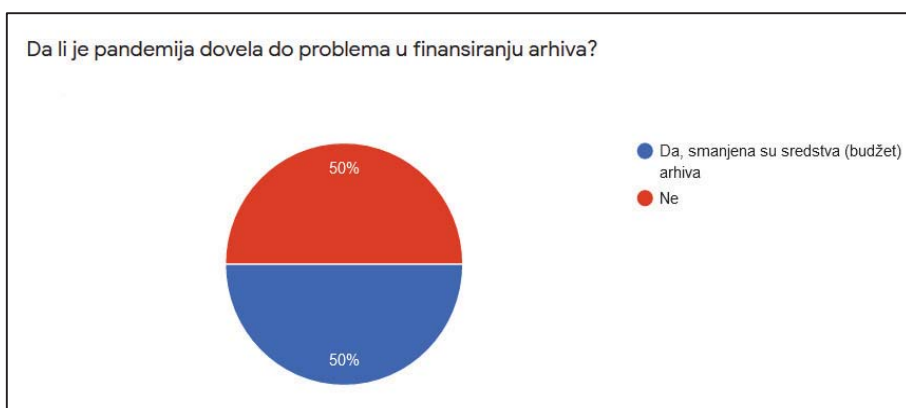
⁶ Po Odluci Kriznog štaba Ministarstva zdravstva Tuzlanskog kantona od 16. marta 2020. godine preuzeto sa: <http://www.vladatk.kim.ba/aktivnosti-ministarstva-mz/579-2020-mz/7354-naredba-ks-mz-16032020>. (Posljednji pristup: 15.11.2021).

koje boluju od hroničnih bolesti koje za posljedicu imaju oslabljen imunitet, kao i za osobe koji su roditelji ili staratelji djece ili osoba sa posebnim potrebama.⁷

U Republici Srpskoj prve mjere su donesene 15. marta 2020. godine i u jednoj tački su navodile slijedeće: „Broj službenika u javnim ustanovama biće redukovan. Na posao će dolaziti samo oni čije je fizičko prisustvo neophodno za neometan proces rada, dok će ostali službenici raditi od kuće“.⁸ Samo dan kasnije Vlada je donijela i Odluku o proglašenju vanredne situacije u RS-u.⁹

Finansiranje arhiva u pandemiji

Utjecaj pandemije na ekonomsku situaciju u zemlji imao je ozbiljne posljedice i na samo finansiranje arhiva, što je dovelo do određenih problema poput umanjena budžeta. Arhivi nisu mogli računati na sredstva od projekata putem javnih poziva, jer su neki nivoi vlasti ukinuli taj oblik finansiranja ili su sredstva obezbijedena za ovu namjenu uveliko smanjena.

Grafikon 1. Procentualni raspored odgovora na upit o tome da li je pandemija dovela do problema u finansiranju arhivskih ustanova.

U skladu sa rezultatima ankete, pandemija je u 50% slučajeva u Bosni i Hercegovini dovela do umanjena sredstava finansiranja, a u 50% anketiranih arhiva nije došlo na umanjena budžeta ustanove. Interesantno je da umanjenje sredstava u finansiranju nisu imali slijedeći arhivi: Arhiv Hercegovačko-neretvanskog kantona, Arhiv Republike Srpske (Banja Luka i Doboj), te Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine. Umanjenje budžeta su pretrpjeli Arhiv Unsko-sanskog kantona, Kantonalni arhiv Travnik, Arhiv Tuzlanskog kantona i Služba

⁷ Isto.

⁸ <https://koronavirusrpskoj.com/mjere-vlade-rs-15-mart/>.

⁹ <https://koronavirusrpskoj.com/vlada-rs-odluka-o-proglasenju-vanredne-situacije/>.

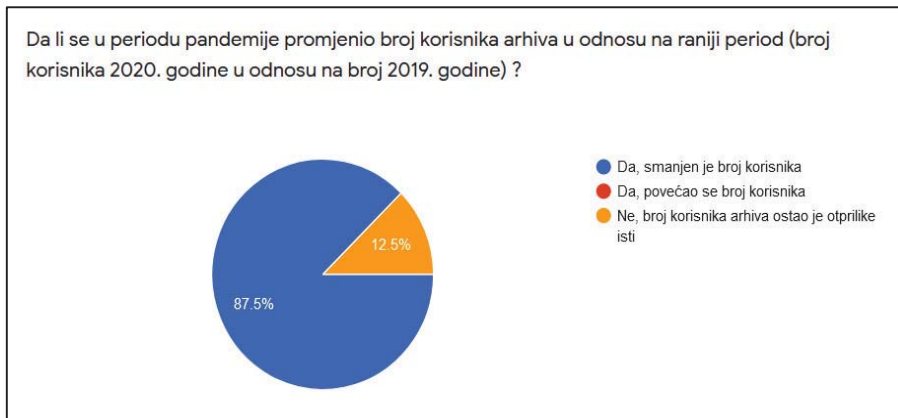
za arhiv Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Umanjenja budžeta su bila do 10% u odnosu na raniji period. Ovakva situacija zabrinjava jer arhivi već imaju male budžete, nedovoljne za nesmetani rad, pa je svako umanjeno dodatno otežavajuće za funkcionisanje.

Problemi su se uglavnom odnosili na smanjenje finansija koje su arhivi dobivali putem projekata i trošili na određene stručne sadržaje, koji su iz navedenih razloga stopirani ili su imali smanjenje bužeta u određenim stavkama samog budžeta koji su rebalansom vraćani nadležnim na dalju preraspodjelu. Rebalansi, odnosno preraspodjele budžeta, posebno na nivou kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, vršeni su i zbog vrlo evidentnog pada prihoda koji je uslijedio izbijanjem pandemije.

Stručna djelatnost arhiva u vremenu pandemije

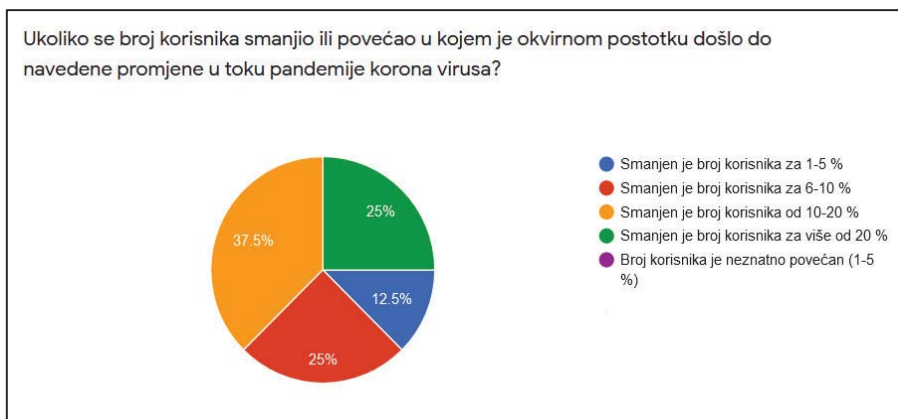
Specifičnosti uslova rada u vremenu pandemije su posebno utjecale na rad i djelotvornost arhiva u navedenom periodu. Obavljanje osnovnih poslova je otežano, kako zbog reduciranja kadrova tako i zbog specifičnih zdravstveno-epidemioloških uslova. U početku, zbog donesenih mjera i opreza u potpunosti je obustavljen stručni nadzor nad zaštitom registraturne građe u nastajanju ili je u najboljoj mjeri ograničen na minimum. Radnici koji su bili zaduženi za nadzor registratura isti nisu obavljali ili su samo u određenim slučajevima izlazili na teren i vršili nadzor nad arhivskom građom. U vremenu popuštanja mjera ti poslovi su djelimično počeli da se obavljaju, ali su se i dalje otežano odvijali, kako zbog posebnih uslova koji su bili na snazi i kojih su se morali pridržavati, kako arhivi i zaposlenici arhiva, tako i pravni subjekti čija je arhivska građa bila predmet stručnog nadzora.

Načini rada u uslovima pandemije imali su utjecaja i na druge poslove u arhivima. Otežano je obavljanje osnovnih radnih zadataka, te je imalo posebnog utjecaja na aspekte rada sa korisnicima arhivskih usluga i kulturno-obrazovnu komponentu rada arhiva. Čitaonice arhiva nisu bile dostupne istraživačima jedan kraći period, kontakti sa korisnicima su uglavnom održavani putem telefona ili elektronskim putem. Riješeni zahtjevi dostavljani su poštom, u izuzetnim okolnostima izdavani su lično, uz strogo poštivanje propisanih mjera i sl. Iz toga razloga u anketi posebnu pažnju smo posvetili navedenim pitanjima.

Grafikon 2. *Procentualni raspored odgovora na upit da li se promijenio broj korisnika arhiva u odnosu na raniji period.*

U grafikonu br. 2 procentualno je dat omjer broja korisnika u arhivima tokom 2020. godine u odnosu na prethodnu godinu. Iz grafikona se vidi da u navedenom periodu nije bilo povećanja broja korisnika što je i očekivano, nego je u 87,5% arhiva taj broj smanjen, dok je u 12,5 % anketiranih arhiva taj broj ostao otprilike isti, bez neke veće promjene.

Grafikon 3. *Procenat smanjenja broja korisnika među anketiranim arhivima.*

U grafikonu 3 procentualno je dat odnos za koliko je smanjen broj korisnika u pojedinim arhivima. Vidljivo je da ni u jednom arhivu u vrijeme pandemije nije bilo povećanja broja korisnika što je i očekivano. U tri arhiva (37,5%) broj korisnika je smanjen procentualno od 10 do 20%, u dva arhiva broj korisnika je smanjen za više od 20%, u dva arhiva broj korisnika smanjen od 6 do 10%, dok je u jednom arhivu broj korisnika smanjen za manje od 6%. Iz

navedenog grafikona vidljivo je koliko je pandemija direktno uticala na jednu od najvažnijih oblasti djelovanja arhiva u Bosni i Hercegovini, u aspektu rada na korištenju arhivske građe.

Navedeni podaci su rezultat direktnog utjecaja pandemije, kao i naredbi i preporuka nadležnih organa. Od samog početka i proglašenja uslova nesreće u Federaciji Bosne i Hercegovine i vanrednih uslova u Republici Srpskoj nadležni organi su nizom mjera direktno utjecali na rad arhiva, počev od skraćivanja radnog vremena, reduciranja kadra, ograničavanja broja korisnika usluga na određenom prostoru i sl. Pored toga iz sigurnosnih razloga kontakti sa korisnicima nisu održavani direktno, sem u uslovima kada je to bilo neophodno, već telefonskim putem, ili putem elektronske pošte. Čak su se i riješeni zahtjevi korisnika u određenim uslovima, ako su okolnosti dozvoljavale, slale poštom, s ciljem minimiziranja ličnih kontakata i smanjenja mogućnosti širenja virusa.

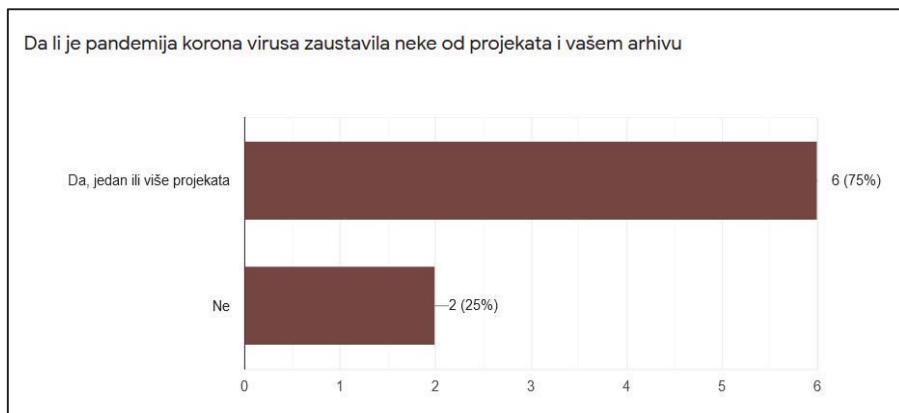
Poseban utjecaj osjetio se u aspektu korištenja arhivske građe u istraživačke svrhe. Nakon popuštanja prvobitnih mjera arhivi su se prilagođavali trenutnim uslovima, te su čitaonice arhiva postepeno otvarane za istraživače u ograničenom broju i terminima. Pojedininim istraživačima su traženi sadržaji ustupani elektronskim putem, ukoliko su arhivi imali takve mogućnosti, ili je istraživačka djelatnost direktno zavisila od uslova arhiva, tj. veličine prostorije za istraživanje i broja korisnika koji su je istovremeno mogli koristiti. Dešavalo se da su pojedininim istraživačima zbog trenutne zdravstveno-epidemiološke situacije otkazivani termini za ranije najavljeno istraživanje, jer je dolazilo do pogoršanja stanja i uvođenja oštrijih mjera.

Kulturno-obrazovna djelatnost arhiva

Djelatnost arhiva koja je tokom pandemije bila najviše na udaru je obavljanje kulturno-obrazovne djelatnosti arhiva. Snažan utjecaj pandemije na kulturno-obrazovnu djelatnost arhiva je doveo arhive u situaciju da su bili prisiljeni odustati od nekih projekata ili sadržaja koji su predviđeni planovima i programima rada.

Razloga za to je više, ali najočitiji je ograničenje broja posjetilaca koji bi prisustvovali na nekim od dešavanja, među kojima su najčešći izložbe, okrugli stolovi, promocije publikacija i sl. S tim u vezi interesovalo nas je kako su se arhivi u Bosni i Hercegovini postavili prema tom problemu, te je anketom postavljeno i pitanje da li je pandemija korona virusa zaustavila neke od projekata ustanove.

Interesantno je da je u 6 slučajeva odgovor bio pozitivan, što je potvrda da je 75% arhiva u Bosni i Hercegovini prekinuo makar jedan ili više projekata kulturno-obrazovnog sadržaja, koji su bili planirani za 2020. godinu. Samo dva arhiva nisu imala sadržaje koji su bili prekinuti zbog izbijanja pandemije ili 25%.

Grafikon 4. Brojni projekti u arhivima zaustavljeni su kao rezultat pandemije.

Bilo je interesantno vidjeti koji su to projekti prekinuti zbog pandemije. Ugavnom, radi se o organizaciji izložbi, posebno njihovim postavkama u nekim drugim gradovima¹⁰, te promocijama izdanja koje su otkazivana uglavnom zbog ograničenog okupljanja ili zabrane okupljanja većeg broja ljudi. Neki od planiranih sadržaja nisu bili u mogućnosti da se organizuju zbog manjka sredstava. Napominjemo da su u 2020. godini ministarstva na različitim nivoima vlasti smanjila ili ukinula finansijska sredstva dodjeljivana za razne projekte, čime su ograničili mogućnosti da arhivi po tome osnovu dobiju potrebna sredstva. Sem toga sami arhivi su zbog smanjenog obima djelatnosti imali problema u obezbjeđivanju vlastitih sredstava koja se često koriste za realizaciju kulturno-obrazovne i izdavačke djelatnosti.

Među sadržajima koji su otkazani zbog pandemije ističe se i organizacija Savjetovanja arhivskih radnika Bosne i Hercegovine¹¹, koje je u 2020. godini trebao organizirati Arhiv Tuzlanskog kantona. Pripreme za održavanje navedenog savjetovanja su započele u toku januara i februara 2020. godine i već su bile odabrane teme savjetovanja, ali se potom od cijelog projekta moralo odustati.

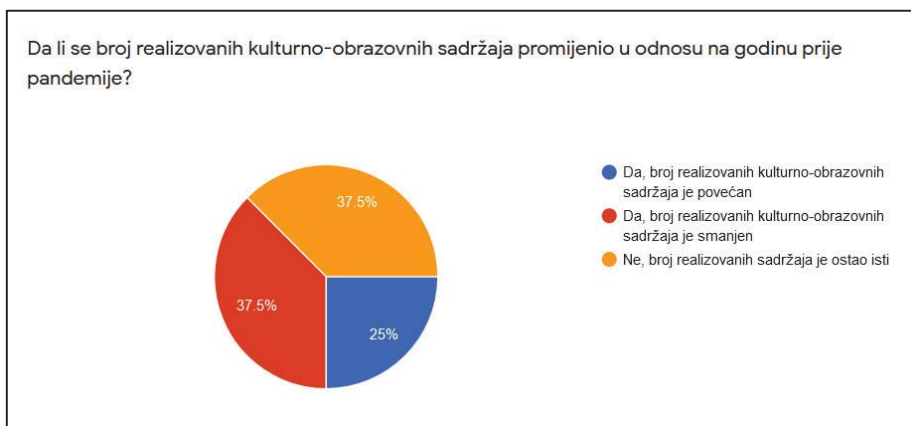
¹⁰ Između ostalog Služba za arhiv Brčko distrikta je navela da je zaustavljeno već ranije planirano i dogovoreno postavljanje izložbe "Tragom brčanskih Jevreja" u Sarajevu, Mostaru, Tuzli, Doboju, Banja Luci i Beogradu.

¹¹ Savjetovanje arhivskih radnika Bosne i Hercegovine je sadržaj Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine koji se redovno održava već dugi niz godina. Domaćin savjetovanja se svake godine mijenja. Godine 2018. isto je održano u Brčkom, a godinu dana prije u Jajcu. Umjesto navedenog savjetovanja, 2019. godine je održan Kongres arhivskih radnika Bosne i Hercegovine u Laktašima. Savjetovanje je sadržaj koji redovno okuplja arhivske stručnjake iz Bosne i Hercegovine i okruženja, te obrađuje aktuelnu arhivsku tematiku.

Niz drugih projekata je također zaustavljeno, poput opremanja arhivskih depoa. Dva anketirana arhiva su navela da nisu organizovala planirane stručne seminare za radnike u registraturama, a odgođeno je i izdavanje publikacija.¹²

Potrebno je naglasiti da je pandemija imala posebnog uticaja na međuarhivsku saradnju. U 2020. godini arhivi u Bosni i Hercegovini nisu organizovali sadržaje međunarodnog karaktera, tj. arhivi nisu uspjeli svoje izložbe, promocije i druge sadržaje realizovati van granica Bosne i Hercegovine ili bar autori rada nisu imali podatke o tome.

Na upit da li su tokom pandemije arhivi organizovali neki od kulturno-obrazovnih sadržaja 75% arhiva je odgovorilo sa DA, a 25% sa NE. Zanimalo nas je i koji su to sadržaji bili. I pored rizika, izložbe su bile oblik kulturno-obrazovnog sadržaja koje su upriličene u pet od šest arhiva koji su realizovali kulturno-obrazovne sadržaje¹³, ali uz naznake poštivanja važećih epidemioloških mjera koje su uglavnom ograničavale broj posjetilaca u zatvorenom prostoru, zahtijevale poštivanje distance i nošenje maske. U nekim slučajevima izložbe su organizovane na otvorenom uz propisane mjere. Drugi sadržaj koji su arhivi organizovali uprkos pandemiji bile su promocije knjiga.¹⁴

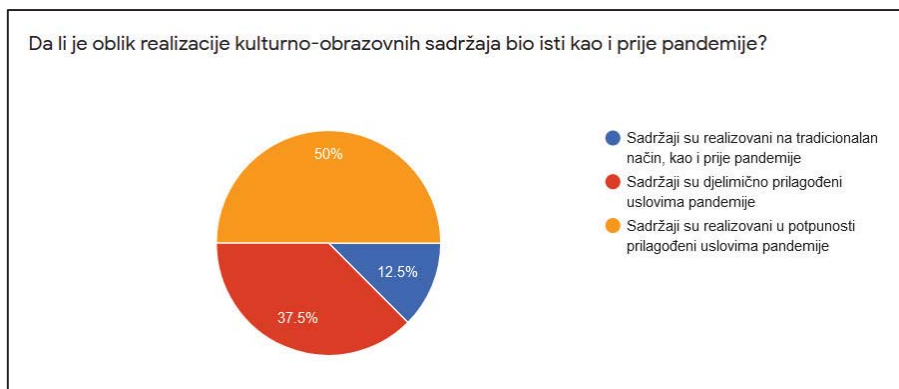
Grafikon 5. Utjecaj pandemije na kulturno-obrazovne sadržaje među anketiranim arhivima.

¹² Arhiv Tuzlanskog kantona odgodio je projekat štampanja drugog izdanja Vodiča kroz arhivske fondove i zbirke Arhiva Tuzlanskog kantona.

¹³ Arhiv Unsko-sanskog kantona organizovao je izložbe “70 godina Bihaća u Krajini” i “71 godina Cazinske bune – dokumenti, svjedočenja, fotografije”. Služba arhiva Brčko distrikta realizovala je izložbe “Sead Ekmečić”, “Prošlost oživljena umjetnošću” Seada Hasanefendića, “Sestre milosrdnice u Brčkom 1886-1984, u povodu obilježavanja 150 godina dolaska sestara milosrdnica u Bosnu i Hercegovinu”. Sve izložbe su organizovane u skladu sa važećim higijensko-epidemiološkim mjerama.

¹⁴ Arhivi koji su organizovali promocije knjiga su: Arhiv Republike Srpske, Arhiv Tuzlanskog kantona, te Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine, koji je organizovao promociju “Vodiča Arhiva Federacije”.

U tri anketirana arhiva broj realizovanih sadržaja je ostao isti kao u prethodnoj godini, u tri arhiva taj broj je smanjen u odnosu na godinu prije pandemije, a posebno specifično jeste da je u dva arhiva broj realiziranih sadržaja povećan u odnosu na 2019. godinu. Navedeno povećanje sadržaja u dva arhiva može se objasniti procesima nevezanim za samu pandemiju: u navedenim arhivskim ustanovama došlo je do kadrovskih jačanja ili promjena, te aktivnijeg rada na izvršavanju zacrtanih programa, i pored otežanih uslova rada do kojih je dovelo izbijanje pandemije. S obzirom na navedene podatke pokušali smo saznati i da li je oblik realizacije organizovanih kulturno-obrazovnih sadržaja ostao isti kao prije pandemije ili je pretrpio neke promjene.

Grafikon 6. Sadržaji koje su arhivi organizirali su u najvećem broju slučajeva prilagođeni novim uslovima.

U jednom arhivu sadržaji su realizovani na tradicionalan način, kao i prije pandemije, u tri arhiva stručni sadržaji su djelimično prilagođeni pandemiji, a u četiri arhiva svi stručni sadržaji su u potpunosti prilagođeni uslovima pandemije.

Šta su arhivi tačno podrazumjevali pod djelimično prilagođeni ili u potpunosti prilagođeni uslovima pandemije?

Djelimično prilagođeni uslovi su uslovi određeni naredbama i mjerama kriznih štabova¹⁵, odnosno od epidemioloških mjera koje su bile na snazi u trenutku realizacije stručnog sadržaja, na primjer izložbi, promocija i skupova (maske, dezinfekcija, maksimalno 20 osoba u zatvorenom prostoru, ili organizacija sadržaja na otvorenom).

U potpunosti prilagođeni uslovi pandemije podrazumjevali su postavljanje i otvaranje sadržaja bez prisustva publike, sa mogućnošću prisustva manjeg broja građana koji su u određenim periodima mogli posjetiti i pogledati izložbu. Koristila se i mogućnost postavljanja izložbi on-line čime se građanima

¹⁵ U zavisnosti od nivoa vlasti: entitetskih ili kantonalnih.

omogućilo da iste pogledaju bez dolaska u arhive. Još jedan oblik potpunog prilagođavanja pandemiji je primjer Arhiva Hercegovačko-neretvanskog kantona i realizacije projekta Nagradnog konkursa za učenike srednjih škola, gdje su umjesto tradicionalnog organizovanja dodjela nagrada, iste uručivali pojedinačnim pozivima nagrađenih.

Zaključak

Bitno je naglasiti da niti jedan od osam arhiva koji su učestvovali u anketi koju su autori pripremili nije prekidao rad tokom pandemije, iako su svi u potpunosti prilagodili rad trenutnim zdravstveno-epidemiološkim mjerama, poštujući uredbe koje su donosile nadležne vlasti, entitetske i kantonalne.

Specifičnosti uslova rada u vremenu pandemije su posebno utjecale na efikasnost arhiva u obavljanju poslova stručnog sadržaja u navedenom periodu. Svi poslovi na stručnim sadržajima su realizovani u otežanim uslovima, kako zbog reduciranja kadrova, tako i zbog poštivanja specifičnih zdravstveno-epidemioloških mjera. To se osjetilo u svim aspektima rada arhiva: finansiranje, rada na nadzoru arhivske građe van arhiva koji je tokom dugog perioda bio ograničen na minimum.

Pandemija je posebno imala utjecaja na aspekte rada s korisnicima arhivskih usluga i kulturno-obrazovnu komponentu rada arhiva. Čitaonice arhiva nisu radile kraće vrijeme, kontakti sa korisnicima su uglavnom održavani putem telefona ili elektronskim putem. Riješeni zahtjevi dostavljani su poštom, u izuzetnim okolnostima izdavani su lično, ali uz preuzete mjere i sl.

Realizacija kulturno-obrazovnih sadržaja je dvojako trpila u vremenu pandemije. Ista je ograničila njihovu realizaciju zbog različitih mjera koje su se morale poštovati u određenim periodima.

Izložbe su često postavljane bez prisustva publike ili sa mogućnošću prisustva manjeg broja građana, ili su izložbe predstavljane on-line, te su svi zainteresovani imali mogućnost pogledati iste na web stranicama arhiva.

Stručni sadržaji su često otkazivani i odustajalo se od njihove realizacije uglavnom zbog ograničenog okupljanja ili zabrane okupljanja većeg broja ljudi, ili iz razloga što neki sadržaji nisu mogli biti organizovani zbog manjka sredstava.

Summary

It is important to emphasize that none of the 8 archives that participated in the survey prepared by the authors stopped operating during the pandemic, although they all fully adapted their work to current health and epidemiological measures, respecting regulations issued by authorities.

The specifics of the working conditions during the pandemic especially influenced the efficiency of the archives in performing its main professional roles during this period. All professional duties were realized in difficult conditions, both due to staff reduction and due to compliance with specific health and epidemiological measures. This was felt in all aspects of the work of the archives: financing, supervision of archival material outside the archives, which for a long period was limited to a minimum, etc.

The pandemic had a special impact on aspects of working with users of archival services and the cultural and educational component. Reading rooms did not work, contacts with users were mostly maintained by phone or electronically. Resolved requests were submitted by mail, in exceptional circumstances they were issued in person, but with the measures taken, etc.

The realization of cultural and educational events especially suffered during the pandemic. It limited their implementation due to various measures that had to be respected in certain periods.

Exhibitions were often set up without the presence of the public or with the possibility of a smaller number of citizens being present, or in some cases exhibitions were presented online and all those interested had the opportunity to view them on relevant websites.

Cultural and educational events were often canceled due to imposed limits on gatherings or a complete ban on gatherings of large groups of people. Also, some content was canceled or not organized due to lack of funds.